

SAMLAREN

*Tidskrift för
svensk litteraturhistorisk
forskning*

ÅRGÅNG 87 1966

Svenska Litteratursällskapet

UPPSALA

Almqvist & Wiksells

BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

UPPSALA 1967

Anteckningar om Stagnelius

1. Narcissus och Endymion

Narcissus-sonetten, kanske den tidigaste av de Stagnelianska dikter som man vill kalla mästerverk, skrevs enligt Albert Nilssons beräkningar före 1816, alltså senast 1815, det år då skalden, tjugotvåårig, lämnade Uppsala och fick plats vid Ecklesiastikexpeditionen i Stockholm, där hans syssla inte minst var renskrivarens. Kanske var det i det sammanhanget som han så gott som definitivt bytte ut bokstavstypen w mot bokstavstypen v. I Narcissus, som man kan läsa i facsimile i Albert Nilssons Kronologien i Stagnelius' diktning, är w ännu förhärskande, och däri ligger huvudskälet till dateringen.

Narcissus gick att släcka törstens bränd
I källans tysta, spegelklara våg,
Sin egen skuggbild han i wattnet såg
Och intogs genast af en mystisk trånad.
Från glädjen skiljd i lifvets blomstermånad,
Med våta kinder och förvirrad håg
Wid källans spegel suckande han låg
Och snart till ända löpte Parkens spånad.
Ej ärans lager blomstrat i hans hår,
Han gladdes alldrig i en krets af wänner,
Och ingen Flicka kysste bortt hans tår.
We den hwars själ sin egen gudom känner
Och idealets verklighet begär!
För honom jorden inga rosor bär.

Om handskriften visar att dikten inte gärna kan vara *senare* än 1815, så visar en formulering i den att den sannolikt inte är *tidigare* än våren 1814. Den 19 mars det året stod nämligen i Stockholms Posten en dikt, Då Olyckan hände, som började med raderna

Jag såg en vacker Fröken dånad;
Det hjertat skar.
Jag trodde Parquens sköra spånad
Till ända var.

Författaren, författarinnan, var fru Lenngren, vilket inte var nämnt. Det är naturligtvis möjligt att Stagnelius' »snart till ända löpte Parkens spånad» har kommit till oberoende av fru Lenngrens »jag trodde Parquens sköra spånad / till ända var», men är det sannolikt? Stagnelius kan tänkas ha kommit ihåg frasen, men efter någon tid inte kommit ihåg att han hade läst den; så går det ju ofta till.

På en tidpunkt inte alltför avlägsen från 1814 pekar också stavningen »borrt».

Den finns annars bara i Gunlög, som både Böök och Albert Nilsson har daterat till det året; förekom hos skaldens far men har så småningom övergivits av sonen. Den Stagneliusdikt som Narcissus-sonetten har mest samhörighet med är den Elegi («Som Försonarns törnbekrönte hjässa») som Albert Nilsson har daterat till 1812 eller 1813 och som *möjligen* kan tänkas tillkommen så sent som 1814. Den är att betrakta som ett okoncentrerat utkast till sonetten, en sorts fortlöpande anteckningar i jagform om hur livets morgon och morgonfantasier hade tett sig för skalden. I en av stroforna liknar han sig vid Narcissus, och motiverar utförligt jämförelsen.

Tärnans kyssar, vänskaps hulda möte
Bygdens frid och snillets lagerkrans —
Allt mig loftes — för mitt sträckt sköte
Allt försvann som meteorens glans.
[— — —]
Innom mig den verld af sällhet lyste¹
Som jag dårligt sökte utom mig.
Mildt i hoppets gyllne dröm han myste —
Och jag förde mot Naturen krig.

Så Narciss, vid källans silfvervågor
Satt från lifvets alla fröjder skild
Så förtärd af öde kärlekslågor
Log han sorgligt mot sin sköna bild.

Klagansvärde! ej som barn jag tänkte
Att Din lott min skulle bli en dag
När jag tårar åt Ditt [öde] skänkte
Vid Nasonska harpans ömma slag.

I det ena av de båda poemen, »elegien», är diktfiguren, den som dikten handlar om, »från lifvets alla fröjder skild»; i den andra, sonetten, är han »från glädjen skiljd i lifvets blomstermånad» — glädjen, fröjden, i bägge fallen väl snarast tänkta i erotisk mening. Emellertid är det mer än kärleken som skalden saknar; i Elegi tillsammans fyra saker:

1. Tärnans kyssar;
2. Vänskaps hulda möte;
3. Bygdens frid;
4. Snillets lagerkrans.

»Bygden» — landsbygden, landet — finns inte med i Narcissus, men de övriga tre sakerna, enligt följande formuleringar:

1. Ingen flicka kysste bort hans tår;
2. Han gladdes aldrig i en krets av vänner;
3. Ej ärans lager blomstrat i hans hår.

Man känner igen motiven från många ställen i Stagnelius' ungdomsdiktning. Han saknar någon att älska och älskas av; saknar också en vän; hyser människo-

³ I manuskriptet står, liksom två rader längre ner, myste; vilket säkerligen är skrivfel. Orden mysa och myste hade gjorts mo-

derna av fosforisterna, vilket är ett av skäl till att man ogärna placerar dikten så långt tillbaka som till 1812.

fruktan, ibland nästan hat till människor, talar — trots enstaka ställen om kamratskap, vänskap, brödraskap kring bålen — om »jordens vilda ätter», »verldens glädjemördande blick», »hårda människor», »övermodiga» och som »rysligt trampar likar i stoftet». Ingen vän stöder hans »qualda skullra», han är som skald »en främling» på jorden, eller han »smäktar / bland fiender här på en främmande strand». »Dölj mig för människors syn» heter det en gång, och en annan gång i en formulering som har något definitivt över sig (dikten Till Naturen):

Mänskor ej gifvas för mig. Bland det nerflösa, djuriska släktet,
Andas mitt hjärta så tungt [— — —].

Slutligen äran, det tredje stora motivet i Narcissus-sonetten, det fjärde i Elegi. Också den, dess höjd, dess otillgänglighet, onåbarhet förekommer ofta i Stagnelius' ungdomsdikter, bland andra den till 1814 daterade dikten Till Äran:

Ej jag, Gudinna! skall, jublande, nå
Din stjärn-omglimmade höjd,
Ej jag skall segrande digna uppå
Ditt läger, rusig af fröjd.

Av alla det tidiga 1800-talets skalders i Sverige — inclusive Atterbom, om vilken man inte riktigt vet när han »diktar» och när han avser uppriktighet — är Stagnelius den som säger mest om sig och sitt. Han upplåter för oss en ynglingavärld av svärmeri och besvikelse som ingen annan har givit någon motsvarighet till. Narcissus hör till de dikter där det sker. För att kunna låta mytens gestalt tala inte bara i eget utan också i skaldens namn har han — i sonetten — förändrat myten en smula: Narcissus är hos honom inte skön och har ingen älskande Eko efter sig. Vad skönheten beträffar så ligger den i sonetten enbart på det själsliga planet: ve den vars *själ* etc. Det kan tolkas religiöst men också som om skalden-Narcissus i speciell egenskap av skald kände sin själs »gudom». Han talar ibland i den stilen om skalderna.

Om man säger att Narcissus är en mycket personlig dikt så betyder det inte att den utan förebilder skulle ha sprungit fram ur sin skapares hjässa. Den är tvärtom indränkt med lån från andra. Viktigast är att själva sonettformen med rimmen brånad-trånad-månad är hämtad från en Atterbomssonett i den förfosforistiska publikationen *Elegant-Tidning* 1810; därifrån också hela frasen »i lifvets blomstermånad». Rimmen kommer ofta igen både hos Stagnelius och hos Atterbom själv, senast i sonetten *Engelgren* i *Poetisk Kalender* 1814. (Också till *Vitalis* spred de sig.) I samma årgång av samma kalender har *Palmblad* en lång, ansträngt poetiserad Narcissusdikt där han betraktar den i sin spegelbild förälskade ynglingen i den *Plotinska* filosofiens ljus: människan är från början ett dubbelväsen — hos *Palmblad* ett tvillingpar — som senare har kluvits i en himmelsk och en jordisk del, och det är den himmelska »systemen» som Narcissus tycker sig se i vattnet. Stagnelius har inte i Narcissus-sonetten men i dikter från *Liljor-i-Saronsperioden* en liknande fantasi: den speglade Narcissus och den spegelbilden betraktande är den människa som i *en* gestalt är kvar i Kristi salar, i en annan är *Världsfurstens* fånge.

Det finns romantiskt språk, romantisk filosofi, t. o. m. fosforism i Stagnelius'

Narcissus, men därtill, som nämnts, en liten reminiscens från fru Lenngren. En annan skald som de tidsenliga unga ogärna skulle ha låtit sig påverkas av men som Stagnelius också har hämtat en formulering från, är Johan Stenhammar. I dikten Laura eller min tillkommande älskarinna förekommer raden »Och Laura kysser icke bort min tår». Hos Stagnelius heter det: »Och ingen flicka kysste borrt hans tår».

I Elegi härleder Stagnelius sin kännedom om Narcissus och Narcissusmyten från barndomen, då han »vid Nasonska harpans ömma slag» fällde tårar vid tanken på den ensamme ynglingens öde. Det kan nämnas att han ägde en vacker Elzevirupplaga i tre band av den »Nasonska» sångaren, och där två gånger har skrivit sitt namn:

Erik Johan Stagnelius Gerdslösa 1805

Erik Johan Stagnelius Gärdslösa d. 17 Sept. 1807

Böckerna ägs nu av fru Elsa Campbell i Uppsala som för en del år sen välvilligt lät antecknaren se dem. I fru Campbells av framlidne distriktslantmätaren S. Campbell hopbragta Stagneliussamling finns också ett korrektur till Bacchanterna, med några obetydliga rättelser av oidentifierbar hand.

I samma årgång av Elegant-Tidning (1810), där Stagnelius fann det formella mönstret till sin Narcissus-sonett kunde han läsa en dikt om Endymion: Öfver tvenne taflor af Herr Westin, Diana och Endymion. Motivet höll sig modernt en god bit in på 1810-talet, och förekommer ännu 1819 i två dikter i Allmänna Journalen: den 8 april en Endymiondikt av Ingemann i tolkning av Beskow, den 11 oktober en av Stjernstolpe. Stagnelius' Endymion, eller åtminstone den bevarade handskriften, kom enligt Albert Nilssons dateringar till något av åren 1821–1823.

Inte bara Narcissus utan också Endymion betraktades av Stagnelius som en like och själsfrände. Han säger det i den dikt som heter Afsked till lifvet. Ett parti ur den är följande:

Sjung, o Ljufva Sånggudinna!
 Sjung, hur ynglingen allena,
 Under stilla sommarnätter,
 I den murgrönsvepta grottan,
 Ny Endymion, låg i slummer
 Och om fjerran himlar drömde:
 Hur en leende Gudinna,
 Hur en mildtomstrålad Luna,
 Steg från nattens silfverskyar
 Ned till drömmarns tysta läger,
 Kysste ömt hans varma läppar,
 Vred en festlig krans af blyga,
 Välluktrika nattviol
 Kring hans daggbestänkta lockar.
 Säg, hvad såg, o Sånggudinna!
 Ynglingen i gudadrömmen?
 Endast bilder ur Elysium,
 Endast himlaväsen såg han:

Fält af evig Maj beprydda,
 Glimmande orangelundar,
 Källor, som i myrtenskuggor
 Festligt sina lyror slogo,
 Nymfer, Kärleken och Gratier,
 Dansande på blomsterfälten
 I en vårlig Månes strålar,
 Stjernupplysta gudasalar,
 Chor af Gudar och Gudinnor,
 Och den fulla nektarbägarn
 Och den rosenkrönta Hebe.

Det är många ord men framtvungna av en strömmande känsla. Den dikt som själv heter Endymion har en knappare struktur.

Skön, med lågande hy och slutna ögon,
 Slumrar herden så ljuft i Månans strålar.
 Nattens ångande vindar
 Fläkta hans lockiga hår.

Stum, med smäktande blick och våta kinder
 Honom Delia ser från eterns höjder:
 Nu ur strålände charen
 Sväfvar hon darrande ned.

Och af klarare ljus, vid hennes ankomst,
 Stråla dalar och berg och myrtenskogar.
 Utan föferska spannet
 Trafvar i silfrade moln.

Herden sofver i ro: elysiskt glimma
 I hans krusiga hår Gudinnans tårar.
 På hans blomstrande läppar
 Brinner dess himmelska kyss.

Tystna, suckande vind i trädens kronor!
 Rosenkransade Brud på saffransbädden
 Unna herden att ostörd
 Drömma sin himmelska dröm.

När han vaknar en gång, hvad ryslig tomhet
 Skall hans lågande själ ej kring sig finna!
 Blott i drömmar Olympen
 stiger till dödliga ned.

Afsked till lifvet kan dateras endast på »inre» grunder och tycks enligt dem kunna förläggas till en depressionsdal hos diktaren strax före frälsningsvågen, frälsningsextasen, alltså någon gång under 1818, det förmodade året också för Till Förruttnelsen. Det citerade avsnittet handlar först om den drömmande Endymions situation: han är lycklig, han är älskad, han vistas i Elysium eller Olympen. Nästa stadium är uppvaknande och besvikelse; en förvandling, kan man säga, från Endymions kärleksdröm till Narcissus' ödsliga ensamhet.

Hvad som vilkor nyss jag ansåg
 För mitt korta lif på jorden,
 Flyktar i ett evigt fjerran
 Ur min åsyn, och af tusen
 Milda, strålande objecter
 Som min ande fordom tjusat,
 Känslan af mitt eget väsen,
 Af mitt eget qvalda väsen,
 Blott är öfrig.

Räddningen, mer eller mindre tillfällig, fann skalden då han gled in i vad han kallade den teosofiska diktningens tid, präglad av asketism och extas och av uttalat avståndstagande från jordisk fröjd, inte minst jordisk kärlek. Han talar under den tiden inte väl om kärleken, och skildrar om inte den själv så dess *resultat* i avskräckande färger: i Riddartornet, Albert och Julia, Glädje-flickan i Rom, Blenda, Thorsten fiskare, också Bacchanterna, där kärleksruset leder till mord.¹

Under tiden *efter* »frälsningens» tid har, enligt Nilsson, det bevarade manuskriptet till Endymion kommit till, kanske dikten själv. Stagnelius kan i den skildra kärleken drömskt, försonligt, därför att den överhuvud taget inget resultat har. Drömmen själv förtalar han inte; tvärtom. Han nästan *ber* att få slippa avslöja den ömkliga upplösningen på sin historia.

Rosenkransade Brud på saffransbädden
 Unna herden att ostörd
 Drömma sin himmelska dröm.

Det är en bön till Delia, med en krans av sen kvällsrodnad eller tidig morgonrodnad kring hjässan, att vara varsam i sin kärleksbetygelser, *eller* till Aurora, Tithons brud på morgonens saffransbädd, att fördröja solens spann så att herden inte ska vakna. Båda tolkningarna är möjliga och har skarpsinnigt försvarats. För härvarande syfte behöver man inte välja mellan dem.

Om Endymion inte har kommit till förrän 1821 och kanske inte ens då: vad har Stagnelius under mellanåren från Afsked till Livvet och dit gjort av sin unga herde? Svaret är att han har funnits kvar i skaldens poesi, men förvandlad till Anima, den i Världsfurstens harem fångna, och att besökaren på nattens månstråle i sin tur har blivit en ängel, sänd från Kristus.

I öknarne sitter
 Guds älskling och gråter:
 Selene med glitter
 Kristallfloden sår.
 Nedstråla hon låter
 Sitt läkande höga
 Gudomliga öga
 På Animas sår.

Det är en av formuleringarna. I en annan kommer Jesus själv, till herde förklädd, månljusbestrålad på besök till Anima om natten. Att växla roll från manlig till kvinnlig part är i Stagnelius' erotiska eller erotisk-religiösa lyrik ingen svårighet: han är lika beredd att skildra kvinnlig som att skildra manlig kärlek. I

¹ Jfr härom Böoks inledning till Allhems-upplagan av Stagnelius' Samlade skrifter, s. XLVIII!

själva dikten Endymion vet man inte riktigt vem som ska kallas huvudpersonen: herden i sin slummer eller gudinnan med sin kyss och sina tårar.

Endymion och Narcissus kompletterar varandra i Stagnelius' lyrik som drömmaren och den besvikne. Endymion är Narcissus, sänkt i dröm; Narcissus är Endymion vaken, i den »rysliga tomhet» som också han både efter uppvaknandet och förmodligen före insomnandet, ska leva i.

2. Tillägg till en lånejournal

Då Stagnelius år 1822, enligt en anekdot,² vid gåsens flott och bågarens klang och inför den ivriga Tegnérbeundraren Jacob Adlerbeth »frånkände Tegnér allt snille», så får det väl betraktas som ett uttryck för att han bedömde Tegnér på ungefär samma sätt som Hammarsköld, Atterbom, förmodligen Almqvist gjorde: som alltför blottad på »djup» och romantik för att passa den yngre generationens smak. I tidigare år — och då ännu inget rivalitetsbehov har hunnit göra sig gällande — har Stagnelius förmodligen sett annorlunda på Tegnér, och att han har lånat ganska mycket från honom har framför allt Böök betonat. En del tillägg kan göras till lånejournalen, till den — tänkta — lånejournal överhuvud taget där Stagnelius' poetiska lån är antecknade. Vad Tegnér beträffar ska här endast en enstaka detalj beröras.

I slutet av Martyrerna är domaren, Hilarianus, i färd med att fälla domen över de trotsiga kristna, och tillägger:

I koppar domen ristas må, och sekler
Högt läsa den och era namn bespotta.

Samma bild finns i dikten Lifvets vilkor:

Och djupt i ödets koppartaflor skuren
Min dom evärdligt för mitt öga står.

Den finns också i Sjömännernas visa i hamnen:

Välan! vår dom har Nornan redan ristat
I kopparen
Och ingen kufvat, ingen öfverlistat
Sitt öde än.

Vad skalden syftar på är svårt att säga. Någon sed att rista domar i koppar är veterligen inte antecknad från Rom och heller inte från andra ställen. Det sannolika är att Stagnelius har hämtat föreställningen från Tegnér's Svea:

Betänksamt Ödet står, med griffeln höjd att rista
i kopparn in vår dom, den eviga, den sista.

Tegnér har förmodligen menat sina ord helt allmänt: en dom, varaktigare än koppar, kommer att fällas över oss! Ordet dom har kanske vilselett Stagnelius, och han bör ha tänkt att en professor i grekiska var underrättad om en real rättslig procedur av det slaget. —

Om Stagnelius var eller så småningom blev ovillig att erkänna någon skuld till Tegnér, så var han tydligen desto villigare att låta räkna sig som lärjunge

² O. Holmberg: Några notiser om Stagnelius (Samlaren 1945) s. 48.

till Bellman. I canzonen Til Bachus hyllar han i samma strof Anakreon, Horatius och Bellman, den sistnämnda med konstaterandet:

Än vandrarn blommor plockar
På Bellmans graf att kasta.

Kanske är det en notis ur verkligheten, och *kanske* är dikten i så fall inte tillkommen 1814, som det står på den, utan först 1815, då Stagnelius hade flyttat till Stockholm.

Bellmanska rytmer eller melodier använder Stagnelius ibland, och till bacchanalerna i Kalmar under hans sista livsperiod skrev han Bellmansimitationer. Vid den tiden är det också som han sätter in ett Bellmanscitat i Albert och Julia, solosången från helvetet, avsedd att erotiskt egga den oskuldsfulla Julia:

»Kom, min ängel!» Amor hviskar
Till Lucinda opp.
»Aftondaggen re'n förfriskar
Hvarje blommas knopp.
[— — —]
Ingen hund i gården skäller,
Ingen hane gal.
Kom! jag ger dig karameller,
Sviskon tusental.»

Avgrundssångaren har läst Bellman, Fredmans epistel n:o 63:

Lät oss ge våra små Mamseller
Vin och Sviskon och Carameller:
Pimpinella Mor Maja håller
Uti glas och krus. —

Citat, reminiscenser eller vad man ska kalla dem förekommer givetvis då och då från Bibeln, kanske mindre talrikt än man skulle kunna föreställa sig. Då det i en av dikterna Til Bachus (1814) heter att »rök äro våra dagar», så kommer ju orden från Psaltarens 102: 4: »Mine dagar äro bortgångne såsom en rök». Att Stagnelius i en annan dikt kallade förruttnelsen för sin brud, tedde sig kanske något mindre uppseendeväckande för den dåtida publiken än för den nutida som inte längre kommer ihåg Job 17: 14: »Förgängelsen kallade jag min fader, och matkarna min moder, och mina systrar». I en av sonetterna, Grymt verklighetens hårda band mig trycka, skildras hur en rosenkransad ängel kommer den fjättrade till hjälp, och »strax falla kopparkedjorna af fången». Kopparkedjor finns här och där i bibeln, men inte på det ställe som man här närmast tänker på, Apg. 12: 7, om Petrus, förlossad ur det fängelse dit Herodes har låtit sända honom: »Och si, Herrans Ängel stod för honom, och et sken lyste i huset, och han stötte Petrum på sidan, och väckte honom up, sägande: Statt up snarligen. Och kedjorna föllo utaf hans händer.»

Kedjor, bojor, fängelse, fångenskap, förlossning, tillhör de vanligaste symbolgrupperna hos Stagnelius, ibland med, ibland utan biblisk anknytning.³

³ Förhållandet framträder inte i den ord-frekvenstabell som finns i boken Sex kapitel om Stagnelius s. 204 f., vilket beror därpå att jag i stället för att räkna begreppsgrupper eller symbolgrupper har räknat enstaka ord.

Det är Gunnar Axbergers dels tryckta, dels ännu inte tryckta studier över eldsymbolerna hos olika diktare som har kommit mig att inse att min egen metod var alltför lite givande.

Ett ställe hos Stagnelius som inte gärna kan betraktas som annat än allusion på ett bibelord är det berömda — genom Böök berömda — slutet av Bacchanterna:

O, mina barn! ej hundra offertjurars blod,
Trollformler och mystärer, helga vågors bad
Borttvätta själens smitta. Lydnad blott för den etc.

Det är en biblisk mera än en antik visdom som Orfeus här förkunnar för sina trogna, och den återfinns i Hebréerbrevet 10: 4: »Ty omögeligt är genom oxablod och bockabod borttaga synder.»

Stagnelius har förknippat orden med en polemik mot det katolska vigvattnet: »helga vågors bad». I Glädje-flickan i Rom sägs det om »vigvattnets helga stänkelse» att »det tvättar dock ej afgrundssmittan bort», och i Blenda suckar hjältinnan efter fullbordat blodsdåd:

Vigvattnets himla-regn ej tvättar,
De röda fläckar bort, som evigt bränna här.

Stagnelius var, hur fritt han än tänkte i religiösa frågor, dock son av en ortodox gammal-luthersk präst. —

Jämte bibeln var ju latinet grundvalen för den bildning som en yngling på Stagnelius' tid och i hans villkor skulle tillägna sig, och ett förstucket latincitat i en av hans dikter kan läggas till vad man förut har observerat angående latinska reminiscenser hos honom.

Under senare hälften av 1815 skrev Stagnelius, enligt Albert Nilssons datering, den elegi som börjar med raderna:

Allt sen människor först bebyggde den blomstrande Jorden
Ingen dödlig som jag brunnit af kärlekens eld.
Dock för en enda, retande Mö mitt hjärta ej klappar,
Vid sin triumfvagn en icke i bojor mig läst.
Härdare, Bröder! mitt öde är. Jag älskar dem alla
Alla i féiska band snärja min fladdrande själ.
Hvarje gungande barm i mitt hjärta väcker begären
Hvarje strålande blick byter i lågor min blod.

I boken Sex kapitel om Stagnelius (s. 122) anförs stället som stöd för tanken att skalden då dikten författades ännu inte hade bundit sig eller sin fantasi vid den hemlighetsfulla »Amanda», vare sig man sen vill tillmäta henne den ena eller andra graden av realitet, men slutsatsen blir en smula osäker då man i Ovidius' Amores (II: 3), en bok som Stagnelius säkert väl har studerat, finner ungefär samma deklARATION avgiven:

Non est certa meos quae forma irritet amores.
Centum sunt caussae, cur ego semper amem.

»Intet bestämt föremål ingjuter kärlek hos mig; hundra äro orsakerna till att jag alltid älskar.»

3. Äkta eller oäkta Stagneliusdikter?

Det är vanligt att stora skalder råkar ut för eftervärldens välvilja i form av nyfunna dikter, »apokryfer» att läggas till »kanon». Ibland gäller det dikter som verkligen är skrivna av vederbörande skald, ibland sådana som kanske eller som uppenbarligen inte är det. Till den senare sorten hörde en dikt Orfeus som publicerades i Vetenskapssocieteten i Lund Årsbok 1945 under rubriken En nyfunnen Stagneliusdikt. Med från början betvivlad eller förnekad autenticitet är den nu definitivt avförd från diskussionen sedan Louise Vinge i Svensk Litteraturtidskrift 1960, s. 98 f., har meddelat att den finns att läsa i Kalender för damer 1819 och är författad av en sedermera apotekare Borgström. Endast Svenska Litteratursällskapets En stagneliusbibliografi (1965) ger den ännu en chans att anses äkta och nöjer sig med formuleringen att den »sannolikt ej» är av Stagnelius.

En större framgång har de tre dikter haft som den då ännu unge Stagneliusforskaren Fredrik Böök publicerade i Samlaren 1912 i uppsatsen Dikter af Stagnelius i handskrift af Vitalis. Handskrifterna, i Vitalissamlingen på KB, skulle förskriva sig »från skaldens yngre år»; Werin har senare daterat dem till 1814–1816. Mest tycks handstilen i dem likna handstilen i Vitalis' Ragnar Lodbrok. En av de tre dikterna finns med några smärre olikheter upptagen i Hammar-skölds Stagneliusupplaga, men är inte bevarad bland Stagneliusmanuskripten: Fiskaren. Om de övriga två, Menskliga Lifvet och Hjalmars Dödssång, ville Böök på psykologiska och stilistiska grunder visa att de var av Stagnelius. Saken var en principalsak för honom. Delvis påverkad av Bergsons intuitionslära sökte han pröva »intuitionens» förmåga att oberoende av intellektets kriterier döma om ett diktverks äkthet eller icke äkthet. Han hade tidigare applicerat metoden på fru Lenngrens (eventuella) prosabidrag i Stockholms Posten, och ville nu tillämpa den också på Stagnelius.

Då man nu, många år efteråt, ser tillbaka på resultatet, kan man säga att bevisföringen har lyckats beträffande Menskliga Lifvet. Den kan på många ställen påstås vara exklusivt Stagneliantskt formulerad. Däremot blir man inte övertygad beträffande Hjalmars Dödssång, och Bööks huvudargument för att anse den författad av Stagnelius är egentligen att den i Vitalis' avskrift följer omedelbart efter de båda andra dikterna, och är skriven på samma papper eller papperssort. Att skriva av dikter var emellertid vanligt på Vitalis' tid, och avskrivare brydde sig sällan om hur de sorterade sina avskrifter; inte heller var det vanligt att de angav författarna.

Hjalmars Dödssång är en romantisk parafras på en av Afzelius tolkad sång ur Hervara-sagan, och följer, som Böök påpekar, förebilden tätt i spåren, vilket givetvis kan ha medfört att skalden har haft föga utrymme för sin personliga vokalbulär. Början lyder:

På landet jag ägde ju gårdarne fem
Med tornade borgar och rymliga salar —
Och susande lundar beskuggade dem
Och hjordar där betad' i skuggrika dalar.
Men aldrig i stillheten träfnad jag fann
Mitt hjerta för äran och striderna brann

Och lugnet jag flydde — Nu ligger jag slagen
 Med bröstet förhärjadt af blodiga sår.
 Snart himmelens åsyn är ögat betagen
 Mitt tynande hjerta allt mattare slår.

Förkortningen »betad» väcker uppmärksamhet. Elisioner av den arten, vanliga under frihetstiden, förbjöds av de litterära myndigheterna redan på 1780-talet och hade inte kommit igen under romantiken; att Stagnelius skulle ha använt dem är inte helt sannolikt. En mindre flyhänt och mindre modern versifikator kan däremot ha tagit sin tillflykt till dem.

Ett annat ställe i dikten är följande, handlande om Ingeborg, tärnan, som ska få hjältens ring efter hans död och skänka en »tår åt hans hågkomst»:

Så hård liksom klippan är Nornornas Lag
 Jag lefver förgäfvad, jag säll ej fick blifva.
 O Stallbroder Iwak! af handen mig tag
 Den gullröda ringen och glöm ej den gifva
 Åt Ingeborg, säkert då honom hon ser
 En tår åt min hågkomst den älskade ger.
 Så ofta då himmelens stjernor de brinna
 Och jorden begrafves i tystnadens famn
 Hon vaken skall flygtande där sig påminna,
 Välsigna min skugga och sucka mitt namn.

Böök påpekar vad som kan anses vara skrivfel i texten: lefver i stället för lefde, Iwak i stället för Oddur, flygtande där i stället för flygtande dar. Talanglösheten i formuleringen är emellertid inget skrivfel och skulle förutsätta att dikten antingen inte vore av Stagnelius eller vore mycket tidig. »Så hård liksom», »Så ofta då himmelens», den ostagnelianska ansatsen till enjambemang i »gifva / åt Ingeborg», den oskanderbara rytmen i raden »Åt Ingeborg, säkert då honom hon ser» tyder inte på någon versvirtuos och framför allt inte på Stagnelius. Men som sagt: dikten kan naturligtvis vara mycket tidig, exempelvis från 1811, då Afzelius' översättning publicerades.

Den enda rad i dikten som obestriddigt verkar Stagneliansk är: »Ej mera i Julron jag guldhornet tar»; Stagnelius talar nämligen då och då, som Böök framhåller, om att jula, fira jul, i en betydelse som hos honom närmast tycks överensstämma med den i avdelning I) i SAOB:s artikel Jul angivna: jul = goda dagar i allmänhet. Det ställe skalden har velat återge lyder hos Afzelius: »Dricka hos Kungen / Jarlar många / Öl gladeligen, / I Upsala.»

En annan dikt som har ansetts kunna vara av Stagnelius men heller inte är med i Hammarskölds upplaga är den som heter Sängen (jfr Sex kapitel om Stagnelius s. 114 ff.). Den är ett händigt gjort poem i lindrigt »pornografisk» genre, och det kan räcka med att man citerar en strof ur den, en analys av »flickans» psyke:

Hvi älskar hon att gå så grann?
 Hvi prunkar hon i guldgemaken?
 I sängen med en eldig man
 Hon ligga vill som Eva naken!

Flera ord och ordsammanställningar i dikten har Stagnelianskt tycke, men vad som gör att man till slut starkt tvivlar på att Stagnelius har haft att göra

med den är att den är alltför domestik i sin anläggning, för mycket saknar »horisonter». —

Slutligen följande. I Bööks båda Stagneliusupplagor trycks en del charader av skalden, efter en uppteckning (nu i KB) som har tillhört landshövdingen i Borgholm Axel Adlersparre och anges vara gjord av Stagnelius' svåger eller blivande svåger lektor Wimmerstedt. En av charaderna är denna:

Vädren med mitt *första* spela;
När mitt *andra* flickan gör,
Till förtjusning hon oss rör;
Svarta strumpor bär mitt *bela*.

Det är vänligt, elegant, ska syfta på en man som hette Stråle. Böök trycker av charaden men inte en variant med annan handstil på samma blad av manuskriptet:

Vädren med mitt *första* spela;
Med mitt *andra* flickan gör
Hvarje man så mjuk som smör;
Smör och väder är mitt *bela*.

Det är lika elegant men inte lika vänligt, kanske antingen en ursprunglig version som av hänsyn till föremålets känslor har omarbetats, eller en senare skärpning. Därom kan man ju emellertid ingenting veta.

Biskop Stagnelius skrev till Hammarsköld den 22 mars 1824 om sin ett år tidigare avlidna son: »Under sina gladare stunder roade han sina vänner med Impromptuer och quicka charrader, hvare han var mästare och skrefvos utan betänkande på fri hand, i synnerhet på namn».

4. Fadern och en bror

När den gamle statssekreteraren Nils von Rosenstein den 31 januari 1822 ingav sin avskedsansökan, föreslog han till befordran bland andra »Stagnelius, fils de l'évêque, rempli de génie».⁴ Att skalden var biskopsson och därmed nästan adelsmans vederlike nämndes som en rekommendation. Nu är förhållandet omvänt. Biskopen är »père du poète» och därmed rekommenderad om inte till annat så till vårt intresse. Med all kändedom om att den psykiska ärftlighets-

⁴ Notisen finns i Torvald T:son Höjers Carl XIV Johan, III s. 636. Höjer i sin tur citerar Bernadotteska familjearkivet 1822, cahier I.

Rekommendationen får betraktas som ett prov på trofast faderlig vänskap från den gamle gustavianens sida; kanske också på en viss fördomsfrihet, eftersom Stagnelius' oregebundenheter redan vid den tiden var välkända. Beskow har i sina Kalenderanteckningar (KB) 8.12.1849 historien om hur »Stagnelius en gång, plakat på förmiddagen, fallit på knä för Rosenstein som satt på sin nattstol och började ropa på hjälp». Stället anförs i en uppsats av Ruben G:son Berg, Småplock ur Bernhard von Beskows dagbok (Festskrift till Verner Söderberg, Sthlm 1932)

s. 165 f. Böök återger anekdoten, förmodligen efter Berg men utan källhänvisning, i inledningen till Allhemsupplagan av Samlade skrifter, I s. XLVII. Händelsen är hos Beskow odaterad.

Att Rosensteins välvilja visavi Stagnelius yttrade sig också i Svenska Akademien är bekant. Förmodligen är det sekreteraren själv som har givit anledning till en anteckning i akademiens Dagbok den 17.1.1822 på tal om Lundbladiska priset: »Liljor i Saron; en samling Poesier, som röja utmärkta poetiska anlag och en vacker versifikation. Författaren skall vara Kongl. Secreteraren Stagnelius, förut fördelaktigt känd genom Hjelte digten Wladimir den Store.»

läran inte är någon fullbordad vetenskap letar man bland vad man kan tro vara faderns egenskaper för att eventuellt finna något av sonens. Mycket hittar man inte, men kanske en sak. Biskop Stagnelius, vare sig han var så mild som likpredikanten efter hans bortgång ville göra honom eller så tvär och brysk som andra källor antyder, har, som Staffan Björck har framhållit (Sv. Litt.-tidskr. 1939, s. 121 f.), haft humor. Sonen har givit honom epitetet »leende», och hans sätt att uttrycka sig både i brev och i mera officiella handlingar vittnar om en viss burdus kvickhet. Sonen ger prov på en liknande kvickhet i Gunlög, Blenda, Thorsten Fiskare och en del av de smärre dikterna. Däri ligger en av de huvudsakliga skillnaderna mellan honom och fosforisterna. Han gjorde mycket för att inge sina läsare — och läsarinor — tanken att han framför allt var »blek, suckande, hånad», men han var inte bara det.

Biskop Magnus Stagnelius är behandlad i Bööks stora Stagneliusmonografi, i Bror Olssons Kalmar stifts herdaminne och på flera andra där anförda ställen; också i mina Sex kapitel om Stagnelius. Vad som här skall tilläggas berör inte de större linjerna i porträttet, endast en och annan detalj.

Den blivande biskopen var som bekant universitetsman ända tills han fyrtio-två år gammal år 1788 utnämndes till kyrkoherde i Gärdslösa och Bredsättra regala pastorat på Öland; det kanske mera var för brödfödans skull än av inre kallelse som han blev präst. I Uppsala hade han under titeln extraordinarie adjunkt i Filosofiska fakulteten varit kollega med bland andra fru Lenngrens far. Vad han hade sysslat med innan han blev adjunkt är på följande sätt beskrivet i en liten handling bland Riksarkivets Biographica, bärande alla spår av att härröra från någon befordringstvist som Stagnelius har varit inblandad i:

»*Stagnelius* præsiderade i Upsala den 18 December 1776, och år 1779 blef han Docens uti Grækskan, vid Kongl. Akademien i Upsala; men lärer litet, eller intet docerat i den samma utan uppehåller sig i Stockholm, på *Condition*, med fördelagtig lön och lätt utkomst; äfven som han tillföre, då han var *Student* vistades hemma hos sin fader på Öland, nästan i 2^{ne} år, och sedan på längre tid *conditionerade* i Göteborg, samt åter igen roade sig hemma öfver ett half år.»

Papperet är varken undertecknat eller daterat; förmodligen är det skrivet före 1782 då Stagnelius befordrades från docent till e. o. adjunkt. Skribenten insinuerar dagdriveri, lätt kondition, gott om pengar. Att Stagnelius några år senare inte var utblottad framgår av ett brev från prosten C. G. Nordin den 24 april 1788 till hans bror lagmannen J. M. af Nordin (Sjöholmsarkivet, RA): »Din vagn sålde jag emot allt hopp åt Stagnlius (!) för 1500 D^r, på ett års Credit, och de flera som sett på honom hafva högst velat gifva 40 Rdr». Av daler, daler kopparmynt, gick det 18 på en riksdaler.

Vagnen skulle Stagnelius förmodligen ha för att fara till Öland i. Där blev det knappare med kontanter för honom. Till en av sina gynnare, skalden J. G. Oxenstierna, skrev han från Gärdslösa den 31 dec. 1790 (Värnbergs arkiv):

»Min k. hustru är kraslig, äfven som våra små varit det hela tiden. Vi börja begge ledsna vid denna drygga hushollningen på en ort, der tjenstefolk och tiggare förtära hela äringen, sedan kronan tagit det drygaste.»

Orden om tiggarna har kulturhistoriskt intresse: sådana strövade i massa städer och landsbygd igenom. Skalden Stagnelius omnämner dem på ett mera

poetiskt sätt än kyrkoherden, i dikten *Mina önskingar*, där han föreställer sig ett eventuellt samboende med sin »Amanda»:

Och skulle för vår husdörr stanna
 En arm, föraktad vandrare,
 Med silfverlockar, fårad panna,
 Af år och mödor lutande,
 Vi honom in i tjället ledde,
 Vi gifmildt delade vårt bröd,
 Och på den veka bädd vi redde,
 Han drömde bort sin långa nöd.

Också andra besvärligheter uppstod det för kyrkoherden i Gärdslösa. År 1796 finner man honom inbegripen i tvist med sina grannar om det som grannar på landet brukar tvista om: gårdslen, avloppsdiken, fritt strövande kreatur. Norra Gärdslösas åbor hade tagit ut stämning på sin kyrkoherde och på samtliga andra hemmansbrukare i Södra Gärdslösa (till vilka Stagnelius räknades) med yrkande att de vid ansenligt vite skulle åläggas fullgöras sina skyldigheter beträffande dels en stenmur mellan norra och södra Gärdslösas gården, dels ett avloppsdike. Vid tinget den 25 febr. 1796 var alla svarandena utom Stagnelius närvarande. Han hade i stället till rätten insänt en skrivelse där han betecknade stämningen som »ofog», så mycket större som Norra Gärdslösas byemän »icke sjelfve fullgjort sin skyldighet uti laggill murs upprättande» — ty den mur som fanns ansåg han inte laggill. Det är därefter som hans speciella stilkonst utvecklar sig i inlagan:

»Alla kreatur som hela vintren ofredat *Norra Gjärdslösa* gjärde, åt den sidan, som gräntsar till vårt Bygärde, hafva inkommit öfver *Norra Gjärdslösarnes* olagliga mur, så den, som ligger emellan begge Byarnes gården, som den gamla odalmuren åt Landsvägen, öfver hvilka murar hela skarar af svin, såsom välbefarne sjömän klättrat sig in på åkrarne, hvartill jag varit åsyna vittne. Den der nu varande muren, af hvilken *Norra Gjärdslösa* Byemäns andelar skola vara sämst, består af så små krattelsten, at en, äfven med näsprydnad försedd, sugga kan på en half times tid nedpåta mer, än *Norra Gjärdslösa* Byemän samfällt förmå uplägga på en hel dag.»

Vad sen angår avloppsdikets iståndsättande har Stagnelius en utredning som inte blir tydlig när man inte har sett eller numera kan se de omtalade lokaliteterna. Det talas om ett bykär varifrån vatten kommer, och Stagnelius tillägger:

»Skulle käranderne vilja hafva något annat vattn, genom det i stämningen omnämnde afloppsdiket afledt, måste de först upphöja sin jord några alnar ifrån sitt nu varande läge; ty annars fordras samma orimlighet, som at segla upp för Brunkeberg, eller upp för vattn-fallen vid Trollhättan.»

Slutet av inlagan är resolut:

»Vilja käranderne undanrödja de stenrör [rör, öländska, rös], med hvilka de gjordt updämningar, uppränsa sin ström och befria undanfallen ifrån flere stengårdar och andra hinder, som mota afloppen, såsom *Skippar Bolns* gangslösa qvarn, hvilken är det förnämsta, så behöfva de aldrig klaga öfver vattn skador, om icke af eget vattn, hvarmed de måge beställa bäst dem gitter.»

Man lägger i Stagnelius' inlaga märke till inte bara den arga tonen utan också böjelsen för överdrifter: suggan som också med nosgrimmia skulle på en halv timme kunna påta ner mera än »Norra Gärdslösarne» på en hel dag kunde lägga upp igen; avloppsdiket som skulle komma att likna Trollhättefallen;

också annat. Trollhättan hade Stagnelius tydligen sett då han for till den förut nämnda konditionen i Göteborg; Brunkeberg hade han också sett. Att han trots resor och konditioner kunde uttrycka sig med folklig kraft är tydligt. Om han hade rätt eller ej är en annan fråga.⁵

Att kyrkoherde Stagnelius var en man inte lätt att »tas med» är i varje fall tydligt, och detsamma har uppenbarligen gällt biskopen några år senare. I mars 1818 hade en vice pastor Johansson i Dörby, biskopens prebendeförsamling, blivit för kontraktsposten Lindwall — en av figurerna i Erik Johan Stagnelius' Kalmarpoesi — anmäld för att ha misshandlat och okvädat några drängar och en brudgum. Prosten hade tydligen tänkt behandla ärendet, men blev snabbt förekommen av sin biskop som skrev följande till honom (Landsarkivet i Vadstena, Norra Möres kontrakt prostarkiv):

»För mig har v. Pastor Johansson i Dörby förevisadt Tⁱ Ämbets bref, hvarigenom han blifvit kallad, att ansvara för och upplysa några angifna fel, i och utom Ämbetet. En dylik kallelse har förekomit mig så mycket mera oväntad, som jag trott och tror ännu, att jag är Prost i egna Församlingar; att deras Presterskap lyder under min omedelbara uppsigt och att Prosterna äro i synnerhet mina, och sedan Consistorii Comissionarer. I grund här af hade dylika klagomål, dem jag förmodar aldeles falska, åtminstone af ingen betydenhet, icke ens bort emottagas, utan klaganderna till mig förvisas, eller, i fall de emottogos, genast, och omedelbarligen, till mig insändas, och hvilka handlingar jag nu, med första införfäntar, med förbeholl, att om något fel, i, eller utom Ämbetet, emot mina tjenstgörande Prester, i Præbende församlingarna, skulle hädanefter skriftel. anangifvas, de då genast till mig öfversändas, och anser jag ett motstridande förhollande för sidovördnad, så emot min person, som Ämbete.»

Man märker att Stagnelius har två syften med sitt brev, dels det uppgivna, dels att hålla vice pastor Johansson om ryggen. Med tanke på hur märkvärdigt det på den tiden måste ha varit att en dräng skrev till konsistorium eller kontraktspost för att klaga över missfirmelse från prästerskapets sida är man osäker på biskopens antagande att klagomålen över vice pastorn var »aldeles falska, åtminstone af ingen betydenhet».

År 1819 är det biskopen själv som i en skrivelse (också i kontraktsprostarkivet i Vadstena) har bekymmer för sina unga underlydande, »själfsväld och liderlighet hos de unge Presterna», bland andra en som heter Jacobson. Han hade tydligen varit sjuk, men, heter det, »börjar nu, emot förmodan, kryna vid, så att han går uppe. Gud vet, om det ej varit för hans Hustrus och små Barns skull, det ej varit lyckligt, både för hoo och Thorsäckersboerne, om han rest alla verldens väg». Ordet liderlighet betyder dryckenskap.

Biskopens »kryna» är inte exemplifierat (»belagt») i SAOB. Det ovan från ett brev citerade »drygg» i stället för dryg är anført från 1728. Pluralformen »skarar» i stället för skaror var enligt Hellquists Etymologisk ordbok vanlig ännu på 1700-talet. I ett brev till ärkebiskop Lindblom 1816 skrev Stagnelius (Link. Stiftsbibl.) att han reste »mor ensam» i stället för mol ensam; formen »mor» är nämnd i SAOB. Påfallande i Stagnelius d. ä:s språk är sparsamheten med eller bristen på franska uttryck, ehuru han som informator bör ha umgåtts i kretsar där kunskaper i franska erfordrades. Hans formuleringar, även då han

⁵ Inlagorna är citerade efter i byskrinet i vinter Ting med Ölands Norra Motet på Gärdslösa (hos lantbrukaren Georg Eriksson) Lundegård den 25^{te} Februari 1796. förvarat Utdrag af domboken hållen vid Laga

rör sig med en ganska djärv metaforistik, är kärva, ålderdomliga, en smula bondska. På äldre dar blir han mycket lapidarisk, som i följande meddelande till Hammarsköld den 28 mars 1824: »Jag har 8 dagar varit opass: men den gamla snart förslitna och bofälliga hyddan börjar åter resa sig, kan hända till en tid. Men när man börjar lappa på en rock, är best legga bortt den.»

Biskop Stagnelius bodde i Kalmar i den inre delen av staden, Kvarnholmen, nära domkyrkan, ännu närmre en del av den gamla befästningsvallen. Då Erik Johan Stagnelius skriver om staden nämner han aldrig slottet, som är beläget en bit utanför Kvarnholmen. Eftersom skalden hörde till en generation som hade börjat svärma för fornminnen och i det ämbetsverk där han tjänstgjorde, Eklestiasstikexpeditionen, hade som överordnad en hänförd beundrare av allt dylikt, Jacob Adlerbeth, kunde man ha tänkt sig han skulle visa intresse för det mäktiga fornminne som han i sin hemstad hade för ögonen. Vad fadern beträffar, delade han tydligen sin egen generations helt osentimentala syn på den sortens ting. Martin Olsson anför i sitt stora verk Kalmar slotts historia (A II s. 381) en skrivelse från biskop Stagnelius till Kungl. Maj:t 1810 med anhållan att han skulle få riva slottets »aftäckte Murar och Öde Torn» för att få sten till ett nytt gymnasiehus i Kalmar. Landshövdingen Mikael Anckarsvärd, som tydligen hade större pietet för slottet — eller mindre känsla för gymnasiet — avstyrkte ansökningen, och Kungl. Maj:t avslog den med motiveringen att »Calmare Slott såsom en märkvärdig ålderdoms boning bör så mycket som möjligt är från förstöring fredas».

Ett intresse för våra fornminnen visade biskop Stagnelius såtillvida som han är upptagen bland abonnenterna på det av hans vän Fant år 1818 påbörjade stora verket *Scriptores Rerum Svecicarum Medii Ævi*, enligt förteckning i Stockholms Posten den 19 nov. 1816. Hammarsköld och Atterbom är också med bland abonnenterna, men Erik Johan Stagnelius får antas ha läst faderns exemplar. Också Almqvists far subskriberade.

Biskop Stagnelius dog 1829, åttiosju år gammal, och efterträddes i ämbetet av Anders C:son af Kullberg, en man av annan typ. Angående biskopsgårdens anpassning till den nye innehavaren skriver Manne Hofrén i ett manuskript om Gamla biskopsgårdar i Kalmar (Landsarkivet i Kalmar) följande som inte saknar intresse:

»Vid biskop Kullbergs tillträde undergick biskopsgården en mycket grundlig reparation under år 1831. En sådan åtgärd tyckes också i hög grad ha varit af nöden. Inte minst bibringas man det intrycket genom uppgifterna i 1831 års stadsräkenskaper, av vilka man bl. a. får veta, att det behövdes inte mindre än 54 kvinno- och 12 mansdagsverken 'för att skura, bortbära samt från väggar och dörrar avtvätta all den smuts, som uti detta boställe med tiden där samlats'.

Uppgiften förmedlar onekligen en uppseeendeväckande bild beträffande ordning och förstärker intrycket att hela familjen var en smula underlig eller okonventionell.»

Atterbom har i ett bekant utalande om Stagnelius (Strödda bidrag till svenska vitterhetens häfder, s. 10; citerat av Böök i monografien s. 204) skildrat den av honom i övrigt högt beundrade Stagnelius såsom »i sin klädsel ovärdad nära nog till cynism» och boende i ett rum »der allt befanns i möjligaste ostädning». Äntligen hittar man så en obestridlig likhet mellan far och son: ingen av dem förspillde sin tid med att tänka på prydighet och puts!

En person som i föraktet för komfort tycks ha varit Stagneliensk en smula

till överdrift var biskopens äldste son, Nils Magnus. Han dog — den siste manliga medlemmen av släkten — den 9 maj 1852 och efterlämnade, enligt bouppteckningen i Landsarkivet i Vadstena, förutom ett hus och en tomt i den del av Kalmar som kallades »gamla Calmar stad» följande ägodelar: 1 polerad chiffonier av björk, 1 dito soffa med dyna, 1 gammal kläddragare, 1 dito omålad dubbelsäng, 3 st. fönstergardiner jämte gardinhållare av brons, 1 mindre väggspegel samt 25 st. träsnitt och gravyrer under glas i ram — allt detta värderat till sammanlagt 16:32 riksdaler. Inga gångkläder finns upptagna i bouppteckningen, ingen stol, inga sängkläder eller husgeråd, ingenting av guld, silver, koppar eller tenn, inga böcker — däremot som sagt tjugofem träsnitt eller gravyrer, och kanske var det de som fick representera sin ägares estetiska intressen.

Bland ägodelarna var också en »kläddragare». Ordet finns inte i SAOB, däremot (med nutida exemplifikation) »kläddragning», och tydligen har en kläddragare varit detsamma som en mangel.

En torftigare bouppteckning är det svårt att leta fram. Samtidigt hade den avlidne utestående fordringar, och det antagliga är att han har ägnat sig en smula åt låneverksamhet. Hustrun, Cecilia Stagnelius, född Nilsdotter, här vid bouppteckningen låtit sig företrädas av ombud, vilket kan tänkas bero på att hon ev. inte har kunnat skriva sitt namn. Hon tycks ha varit piga innan hon blev gift, och biskopssonen hade alltså enligt sin tids föreställningar ingått ett icke ståndsmässigt äktenskap. Sådana äktenskap hörde till tidens om också fåtaliga tecken. Thorild ville som brud, skrev han en gång, ha »en naturens flicka, en bondflicka»; Almqvist gifte sig med en sådan; Erik Johan Stagnelius har i en dikt fylld av upprorsstämning visavi det konventionella, förbittrat patetiskt försvarat mesalliansen:

Ack! hvad jag hatar den man, som i kärlekens himmelska nöjen
 Söker, en fåfång narr, annat än kärleken sjelf,
 Som med den skönaste nympf ej är nöjd om han icke får säga:
 Denna — hvad tycker ni väl? — denna, o Bröder, är min!
 Skänkte mig himlen en ung, förförisk blomstrande Flicka,
 Vore dess hjärta ock värdigt att älskas af mig
 Litet mig angick då om dess mor sålt blommor på gatan
 Eller af fjädrar beprydd äkt i en skimrande vagn.
 Fast dess händer ej lärt att röra klaveret och cittran,
 Fast hon en bokstaf ej läst av Voltaire och Rousseau,
 Fast bekikad och kikande sjelf från Amfiteaterns
 Bänkar ej Kotzebues rörande Dramer hon ser,
 Skulle jag stolt ändå till mitt hjärta den älskade trycka
 Skulle jag ömt ändå kyssa dess rosiga mund.
 Ära jag önskade mig af de värf som ära förtjäne
 Men lycksaligad blott vill jag af kärleken bli.

Förmodligen var det inte många av de unga tjänstemännen i Kongl. Maj:ts Cantzli på Stagnelius' tid som tänkte på det sättet, men hans äldste bror har inte bara tänkt så utan också tillämpat läran — om det nu var ett kärleksparti och inte, på sitt sätt, ett resonemangsparti, eller sparsamhetsparti det gällde.

P. S. Ett olycksfall i arbetet: den PM i Riksarkivet angående den blivande biskopen Stagnelius som här ovan är citerad som okänd, anförs av Bök i monografien s. 7.